

Voortbestaan agrarische ondernemers op het spel

Over een opeenstapeling van crises en nieuwe regels, en het effect daarvan op het voortbestaan van de agrarische ondernemer in Noord-Brabant, Zuid-Gelderland en Zeeland.

ONDERZOEKSRAPPORT

Mei 2022

Colofon

Datum: Mei 2022

Het onderzoek vond plaats van 21 april t/m 4 mei 2022

Opdrachtgevers:

Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO)

Auteurs:

Rianne Wonnink, Heleen van Pol

Met medewerking van:

Mark de Jong

Dit rapport is een beknopte versie van een uitvoerig onderzoek uitgevoerd voor ZLTO door de interne ZLTO-afdeling Leden en marketing.

Inhoudsopgave

Infographic samenvatting	3
Achtergrond	4
De resultaten	5
Opeenstapeling van crisismaatregelen	6
Welke agrarische bedrijven worden getroffen?	7
De bezorgdheid onder boeren is groot.	10
Meer dan een kwart denkt na over stoppen	11
Ook jonge boeren overwegen te stoppen	12
Noord-Brabant zwaar getroffen	13
Om hoeveel bedrijven gaat het?	14

Voortbestaan aan een zijden draadje

Over een opeenstapeling van crises en nieuwe regels, en het effect daarvan op het voortbestaan van de agrarische ondernemer in Noord-Brabant, Zuid-Gelderland en Zeeland.

Welke 5 crisismaatregelen spelen nu op het boeren erf?

1. Gevolgen oorlog Oekraïne
2. Gem. Landbouwbeleid (GLB)
3. Stalaanpassing in Brabant
4. Gevolgen Natura 2000
5. Addendum 7e actieplan Nitraat

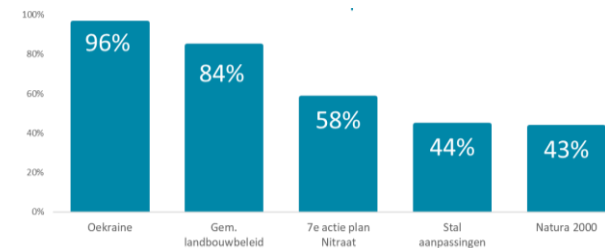
Gemiddeld:

3

Crisis
maatregelen
per bedrijf

24%

Heeft zelfs te
maken met 5
maatregelen

Hoeveel % van de bedrijven wordt per maatregel getroffen?

Onderzoeksopzet

Methode: online vragenlijst

Doelgroep: ZLTO Leden

Opplage: 8.690 personen van 5941 bedrijven

Respons%: 10% personen, 14% bedrijven

Periode: 22 april t/m 4 mei 2022

28%

Van de bedrijven
voelt zich bedreigd
in haar bestaan

Bezorgdheid groot

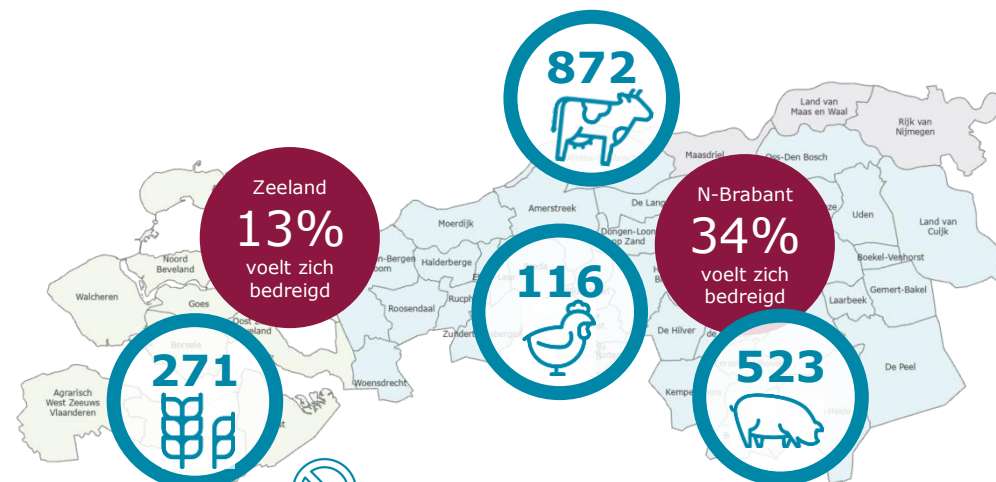
Boeren maken zich vooral zorgen over de stalaanpassingen, gevolgd door het 7e actieplan Nitraat en Oekraïne.

Gevoel van bedreiging

Bij 28% van de bedrijven is deze bezorgdheid zo groot, dat men zich bedreigd voelt in het voortbestaan. In Noord-Brabant is dat 34% en in Zeeland 13%.

Ook opvallend veel jonge boeren zien geen toekomst voor hun bedrijf. Binnen de groep 46 - 55 jaar is het gevoel van bedreiging het grootste. 34% van hen geeft aan na te denken over stoppen.

Doorvertaling naar het
aantal bedreigde boeren
per sector en regio

Achtergrond

Hoge prijzen voor energie en kunstmest, wegvallende afzetmarkten, onzekerheid op het gebied van stikstof, nitraat en ammoniak en een Europees landbouwbeleid dat een groenere koers gaat varen: de omstandigheden voor de agrarisch ondernemer zijn momenteel bijzonder onzeker. Veel ondernemers moeten flink investeren om aan de regels te voldoen. Tegelijkertijd neemt hun verdienvermogen af. Met dit onderzoek wil ZLTO beter in beeld brengen welke impact deze opeenstapeling van crisismaatregelen heeft op de gemoedrust en het voortbestaan van agrarische ondernemers in Brabant en Zeeland.

Doel van het onderzoek:

- Inzicht geven in de situatie van de agrarisch ondernemer in Brabant en Zeeland.
- In beeld brengen hoe verschillende regels en omstandigheden samenkomen bij verschillende sectoren.
- Een beeld schetsen van de gevoelde druk en haalbaarheid van de vraagstukken die terecht komen op het bord van de boer

Methode

- Online onderzoek
- 16 vragen
- Kwalitatief en kwantitatief

Periode

- 22 april t/m 4 mei 2022

Doelgroep

- Agrarische bedrijven
- Zeeland, Noord-Brabant en Zuid-Gelderland
- ZLTO-leden

Onderwerpen

- Gevolgen oorlog Oekraïne
- Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
- Stalaanpassing in Brabant
- Natura 2000 gevolgen
- Addendum 7^e actieplan Nitraat

Respons

- Ondervraagden: 8.690
- Zij vertegenwoordigen 5.941 bedrijven
- Respons: 829 (10%)
- Deze respondenten vertegenwoordigen 14% van de agrarische bedrijven in het gebied

Representativiteit

- Op leeftijd
- Op regio
- Op hoofdsector

De Resultaten

Opeenstapeling van zorgen

Meer dan drie kwesties per bedrijf

Respondenten konden van 5 voorgelegde onderwerpen aangeven of het bij hen speelt binnen de sector en bij hem op het erf. Hieronder zie je de onderwerpen nog een keer op een rij.

Gemiddeld geeft een boer aan dat 3 onderwerpen tegelijkertijd spelen.

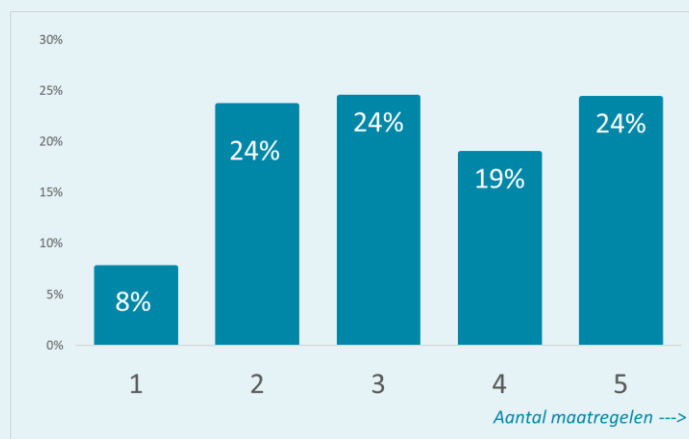
Bevraagde crisismaatregelen

1. Gevolgen oorlog Oekraïne
2. Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB)
3. Stalaanpassing in Brabant
4. Gevolgen Natura 2000
5. Addendum 7^e actieplan Nitraat

Gemiddeld:
3
maatregelen
per bedrijf

1 op de 4 boeren geraakt door alle kwesties!

8% wordt getroffen door 1 kwestie en 24% geeft aan dat zij met alle 5 de kwesties te maken hebben. Oftewel 1 op de 4 boeren heeft te maken met 5 externe factoren die zijn normale bedrijfsvoering negatief beïnvloeden.

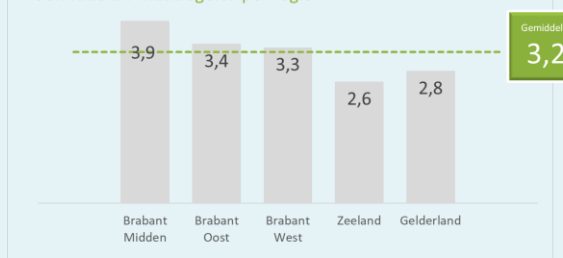

Midden-Brabant en dierlijke sectoren meest getroffen

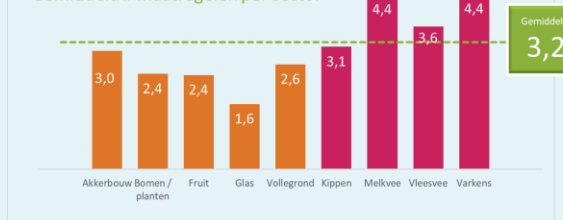
Het midden van Brabant wordt het meest getroffen. Voor hen speelt de regelgeving op het gebied van stalaanpassingen. Maar ook in Zeeland hebben bedrijven te maken met gemiddeld 2,6 van deze kwesties per bedrijf.

Ondernemers in de dierlijke sector krijgen het meest te maken met deze kwesties, met name de rundvee- en varkenssector.

Gemiddeld # maatregelen per regio

Gemiddeld # maatregelen per sector

Welke agrarische bedrijven worden getroffen?

De oorlog in Oekraïne treft elk gebied en elke sector

Maar liefst 96% van alle agrarische bedrijven in Zeeland en Noord-Brabant merkt de gevolgen van de oorlog in Oekraïne. Het gaat dan met name om prijsverhogingen van allerlei zaken, zoals brandstof, veevoer energie, kunstmest en pootgoed.

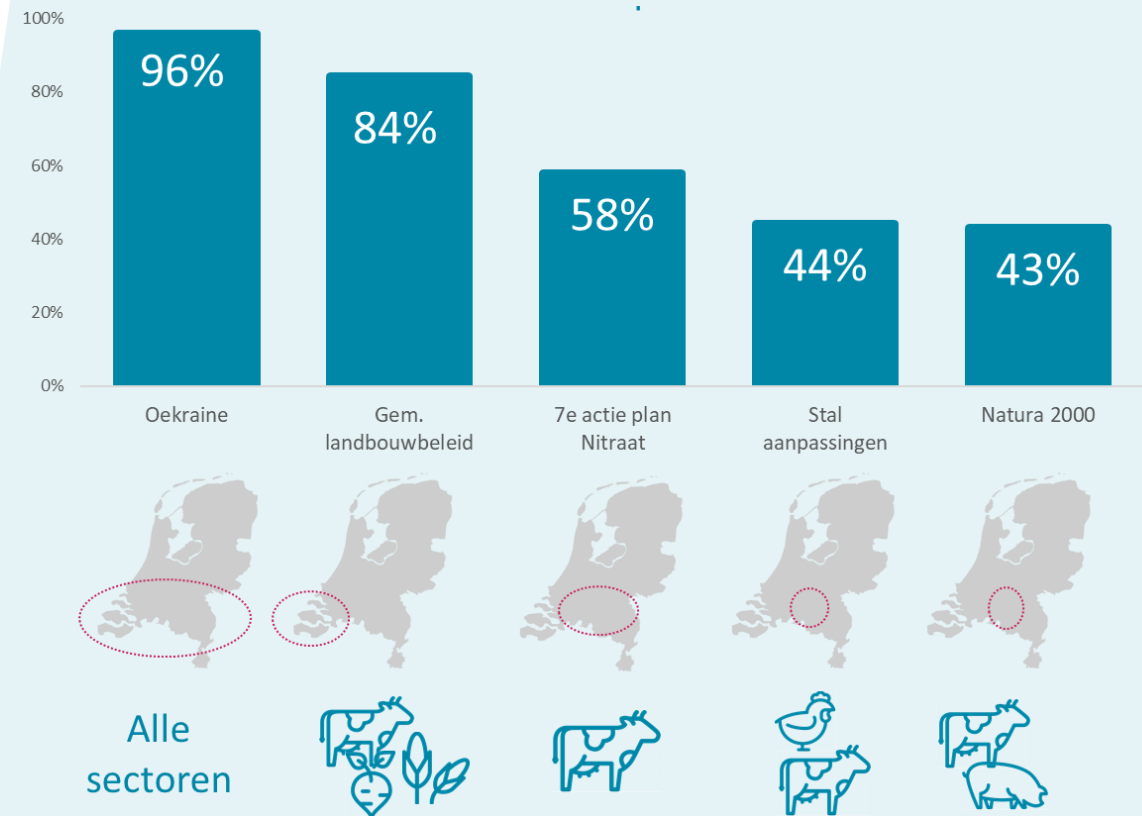
Gemeenschappelijk Landbouwbeleid raakt 84%

Ook het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid wordt door veel boeren genoemd (84%) als onderwerp waar ze binnen hun sector veel mee te maken hebben. Dit wordt vooral in Zeeland genoemd als iets waar de sector tegenaan loopt.

Overige maatregelen meer sector en regio specifiek

Het midden van Brabant, vooral de rundveebedrijven, worden getroffen door het 7e actieplan Nitraat en de Natura 2000-regels.

En daar komen voor met name de pluimveehouderij en de melkveehouderij ook nog de stalaanpassingen bij. Dit speelt vooral in Midden-Brabant.

Oekraïne:

"Kosten veevoer, brandstof, levering machine onderdelen, stijging bouwkosten, slechts gedeeltelijke mogelijkheden voor doorberekening."

"Als dit lang blijft duren zal het iedereen raken en komt er misschien wel voedseltekort."

7^e Actieprogramma Nitraat:

"Je weet niet meer wanneer je het goed doet, binnen een half jaar is alles veranderd."

"Grond wordt afgepakt."

"Dure, vruchtbare landbouwgrond moet maximaal benut worden."

Stalaanpassingen in Brabant:

"Er wordt een flinke investering gevraagd in iets dat nog lang niet voldoende is uitontwikkeld, juridisch zeer beperkt stand houdt en geen extra rendement oplevert."

"Oneerlijke concurrentie met andere provincies."

GLB:

"Steeds meer regels (en kosten) voor lagere vergoeding"

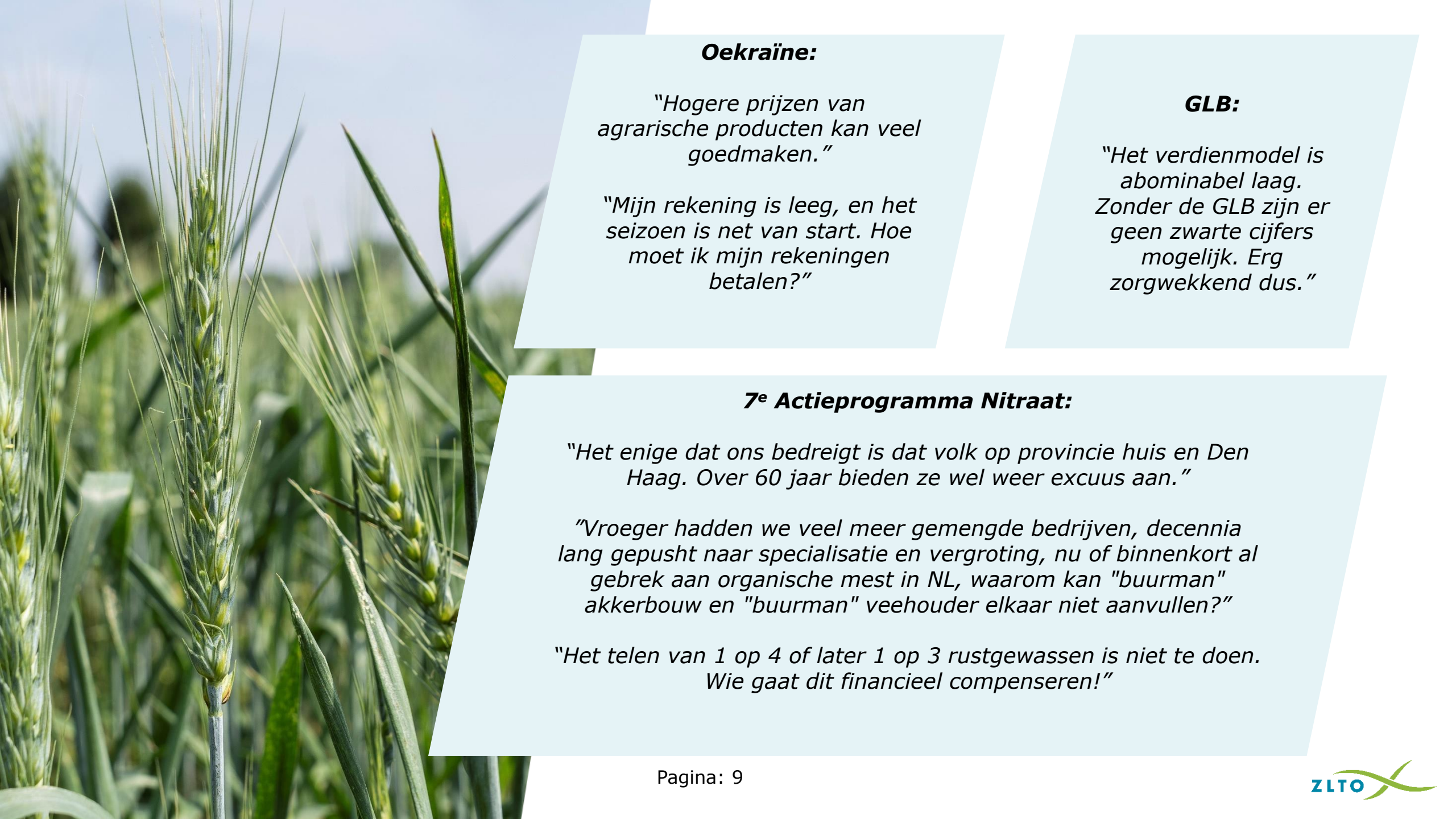
Natura 2000:

"Andere bedrijven worden ook niet onteigend"

"Schuivende definities, wat is piekbelaster?"

"Er zijn te veel natuurgebieden"

"Niet stikstof maar regelgeving en methode is probleem."

Oekraïne:

"Hogere prijzen van agrarische producten kan veel goedmaken."

"Mijn rekening is leeg, en het seizoen is net van start. Hoe moet ik mijn rekeningen betalen?"

GLB:

"Het verdienmodel is abominabel laag. Zonder de GLB zijn er geen zwarte cijfers mogelijk. Erg zorgwekkend dus."

7^e Actieprogramma Nitraat:

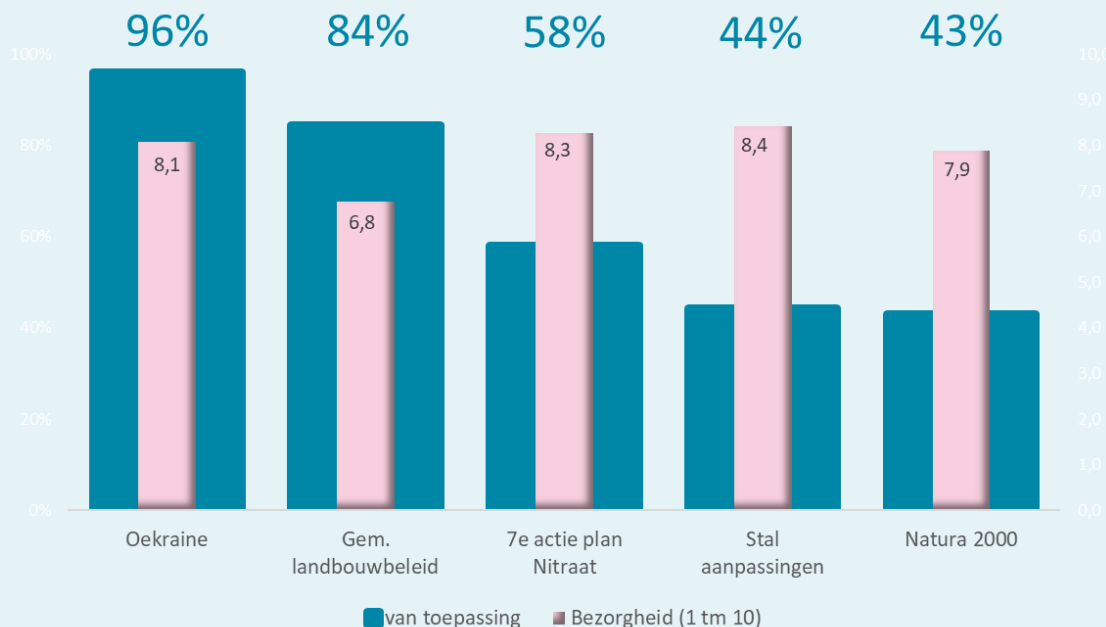
"Het enige dat ons bedreigt is dat volk op provincie huis en Den Haag. Over 60 jaar bieden ze wel weer excuus aan."

"Vroeger hadden we veel meer gemengde bedrijven, decennia lang gepusht naar specialisatie en vergroting, nu of binnenkort al gebrek aan organische mest in NL, waarom kan "buurman" akkerbouw en "buurman" veehouder elkaar niet aanvullen?"

"Het telen van 1 op 4 of later 1 op 3 rustgewassen is niet te doen. Wie gaat dit financieel compenseren!"

De bezorgdheid onder boeren is groot.

% probleem is van toepassing

Bezorgd
Schaal 1 tot 10

Meeste zorgen over stalaanpassingen, 7e Actieprogramma Nitraat en oorlog Oekraïne

De lichtroze balken laten het gemiddelde bezorgdheidscijfer zien per onderwerp. Agrarische ondernemers konden hun bezorgdheid uitdrukken in een cijfer van 1 t/m 10.

De oorlog in Oekraïne raakt bijna iedereen. En de bezorgdheid is enorm. Gemiddeld een **8,1**.

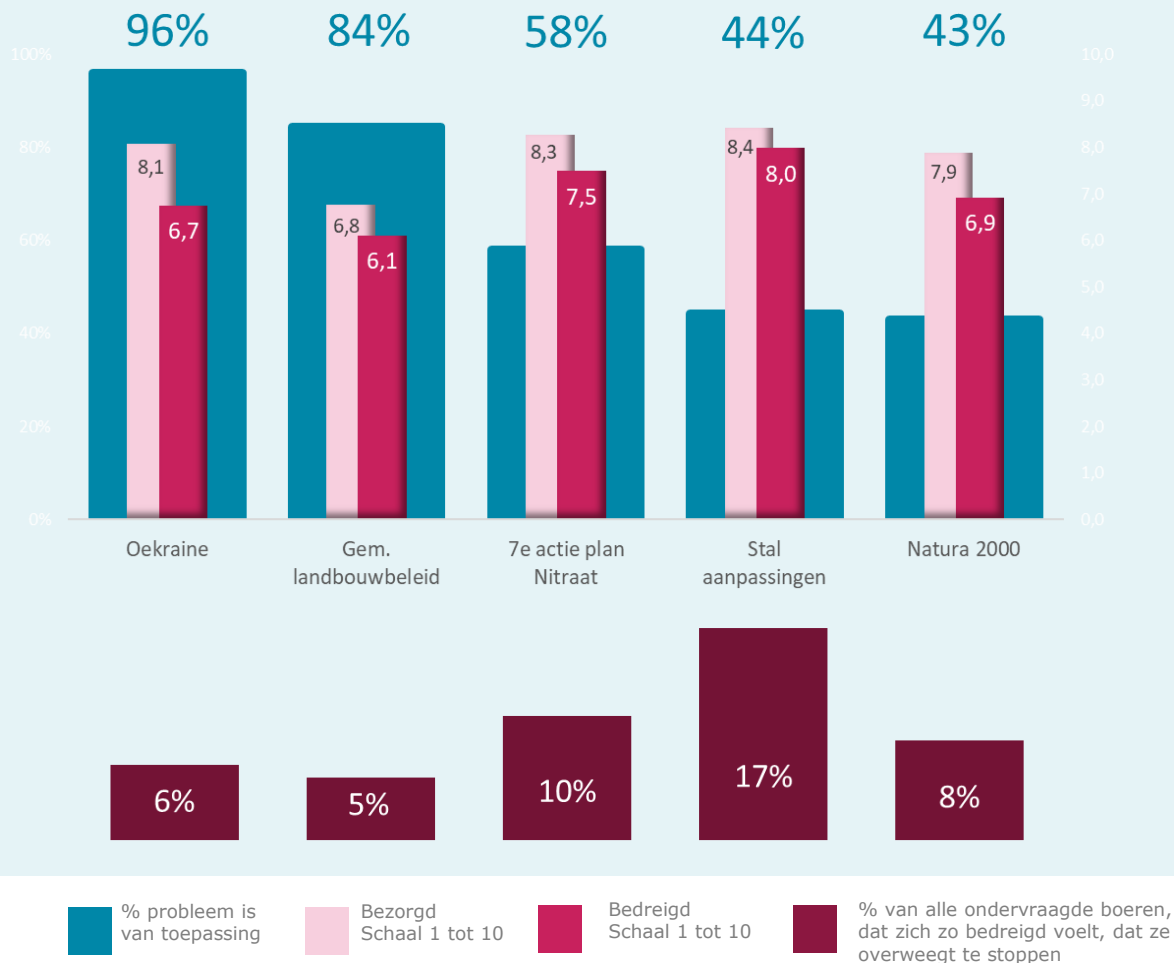
Stalaanpassingen, Natura2000 maatregelen en maatregelen uit het 7^e Actieplan Nitraat zijn van toepassing op specifieke regio's en gebieden. De bezorgdheid hierover is onder de boeren die het raakt groot: Het meest bezorgd is men over de stalaanpassingen in Brabant (**8,4**) gevolgd door het 7e actieplan (**8,3**) en Natura2000 (**7,9**).

Meer dan een kwart denkt na over stoppen.

28%

Van de bedrijven
voelt zich bedreigd
in haar bestaan

28% Van de bedrijven voelt zich bedreigd in haar bestaan door minstens 1 van de 5 kwesties

Ook werd er aan de boeren gevraagd of de kwestie direct een bedreiging vormde voor de voortgang van het bedrijf, waarbij het cijfer 10 betekende "ik voel me zo bedreigd, dat ik overweeg te stoppen".

Het bedreigd voelen loopt gelijk op met het bezorgdheidsniveau.

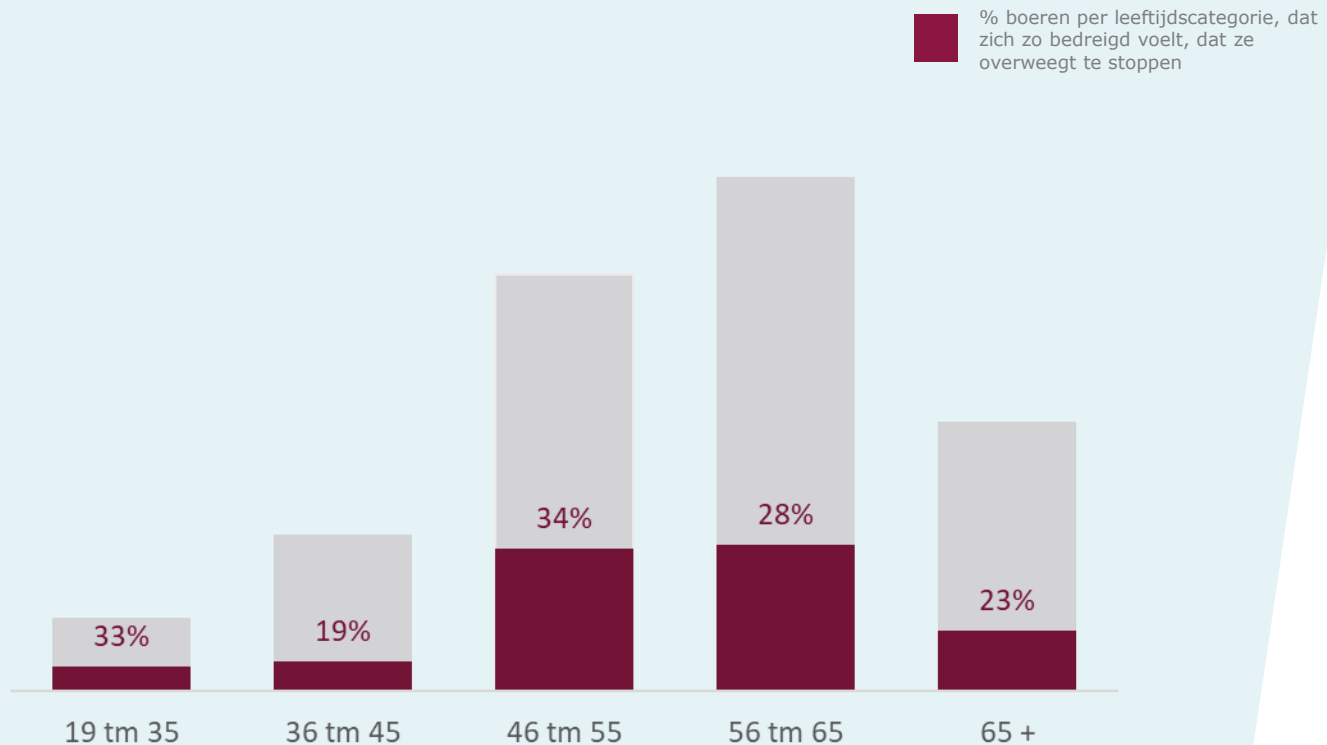
De stalaanpassingsmaatregelen hebben de grootste invloed op het voortbestaan van het boerenbedrijf. Veehouders die daarmee te maken hebben geven het dreigingsniveau gemiddeld een **8,0. 17%** van het totaal aantal ondervraagde boeren geeft aan dat ze misschien moeten gaan stoppen als gevolg van deze stalmaatregelen.

Ook het 7^e actieplan is bedreigend. Boeren en tuinders geven dit dreigingsgevoel een 7,5. **10%** geeft zelfs een 10. "Ik overweeg te stoppen".

In totaal gaven 233 ondernemers aan dat ze door 1 of meerdere crisismaatregelen zo getroffen worden dat ze overwegen te gaan stoppen. Dit is **28%** van de respondenten.

Ook jonge boeren overwegen te stoppen

Relatief veel ondernemers die overwegen te stoppen, hebben nog lang geen pensioenleeftijd.

Hier zie je het percentage bedrijven dat overweegt te stoppen per leeftijdscategorie.

Niet alleen oudere boeren twijfelen aan hun voortbestaan. Ook veel jonge boeren zien geen toekomst voor hun bedrijf.

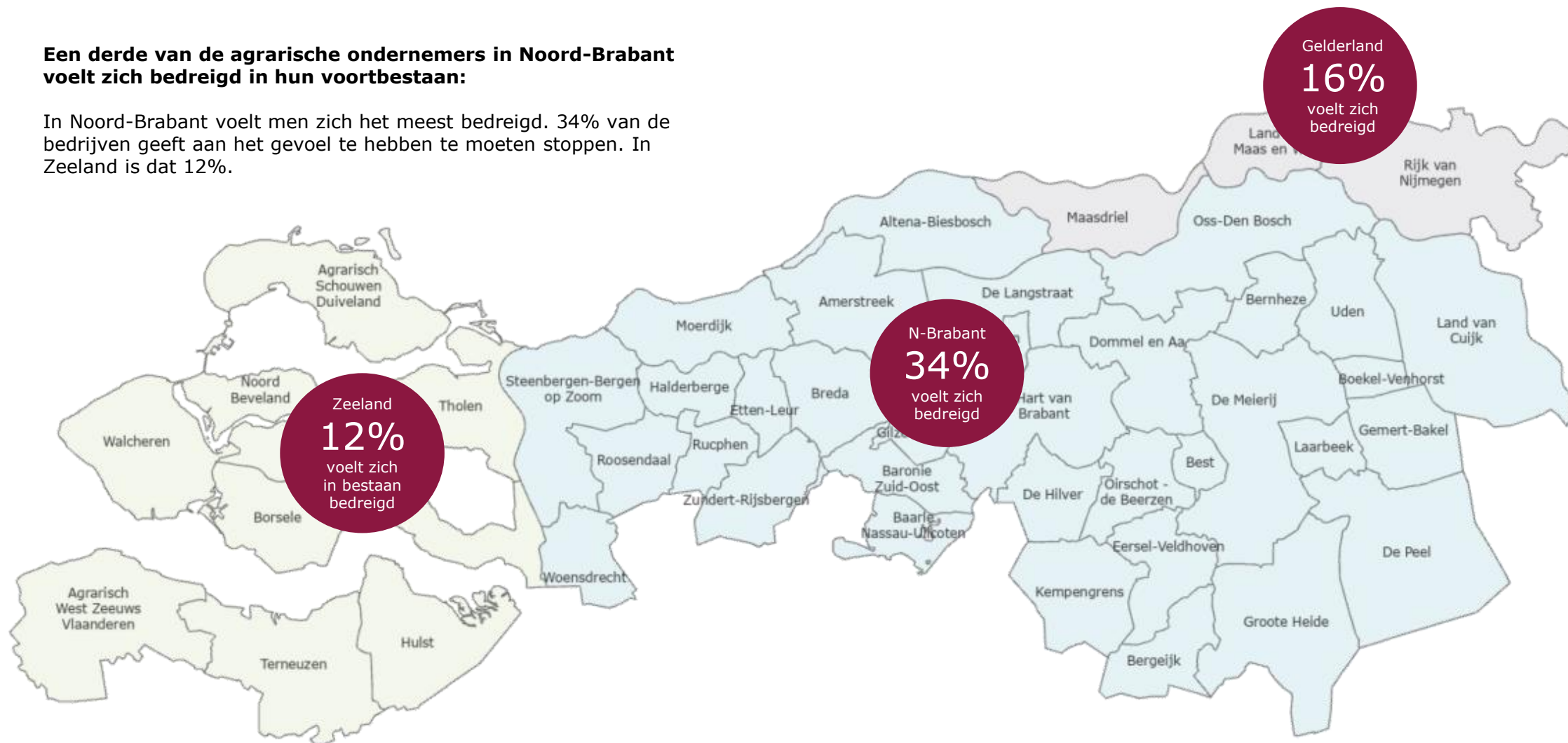
Gemiddeld geeft 28% aan na te denken over stoppen. Bij de groep 46 t/m 55 jaar is dat zelfs 34%.

Minstens 1800 agrarisch ondernemers voelen zich bedreigd

Een derde van de agrarische ondernemers in Noord-Brabant voelt zich bedreigd in hun voortbestaan:

In Noord-Brabant voelt men zich het meest bedreigd. 34% van de bedrijven geeft aan het gevoel te hebben te moeten stoppen. In Zeeland is dat 12%.

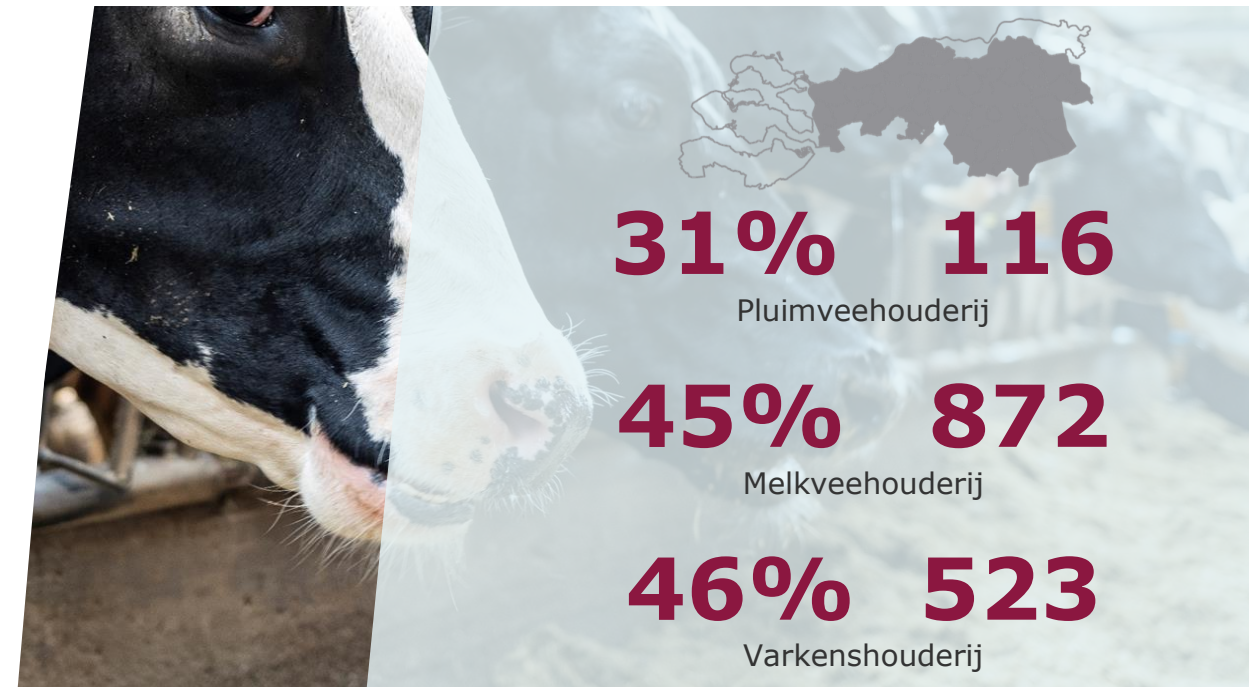

Om hoeveel bedrijven gaat het?

271 Zeeuwse akkerbouwers en 1.511 Veehouderijen in Brabant bedreigd

In Brabant worden de dierlijke sectoren het zwaarst getroffen. 31% van de kippenbedrijven voelt zich bedreigd, 45% van de melkveehouders en zelfs bijna de helft (46%) van de varkenshouders.

In Zeeland zijn het de akkerbouwers die vooral getroffen worden door de maatregelen. 13% voelt zich bedreigd in haar bestaan. Hieronder zie je een doorvertaling naar deze sectoren in Zeeland en Brabant.

***Bijlagen:
De vragenlijst
Veel aandacht in de media***

De vragenlijst

De oorlog in Oekraïne

De oorlog in Oekraïne treft de agrarische sector over een breed front. De prijzen voor energie, veevoer én kunstmest zijn fors gestegen.

Hoe hard de oorlog individuele bedrijven treft, hangt af van specifieke omstandigheden.

Zevende actieprogramma nitraat

In het zevende actieprogramma nitraat staan de maatregelen die van 2022 tot en met 2025 genomen moeten gaan worden. Belangrijke punten uit dat programma: volledige grondgebondenheid van melkveebedrijven binnen tien jaar en (op zandgrond) bufferstroken van 100 tot 250 meter breed langs watervoerende beken.

Het nieuwe GLB

Vanaf eind dit jaar (2022) vervallen alle huidige GLB-toeslagen van boeren en tuinders. Dan wordt de basistoelage opnieuw berekend. Eén ding is zeker: de GLB-basistoelage wordt met 25% verlaagd.

Staleisen Noord-Brabant

Vanaf 1 januari 2024 moeten alle stallen in Brabant voldoen aan de Interim Omgevingsverordening, waarmee de provincie de emissie van ammoniak (versneld) wil terugbrengen.

Gebiedsgerichte aanpak N2000

Noord-Brabant telt veertien Natura 2000 gebieden. De overheid wil de stikstofuitstoot in de directe omgeving van deze natuurgebieden versneld terugdringen, onder meer door het op korte termijn saneren van 'piekbelasters'.

1a. Is dit van toepassing binnen uw sector?

- ☐ Niet van toepassing
- ☐ Wel van toepassing

1b. In hoeverre ben je bezorgd over dit onderwerp?

- ☐ 1: niet bezorgd
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5: Zeer bezorgd

1c. In hoeverre heb jij het gevoel dat dit onderwerp een bedreiging is voor jouw bedrijf?

- ☐ 1 Dit raakt mijn bedrijf niet
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5 dusdanig ernstige consequenties dat ik overweeg/ gedwongen wordt te stoppen

1d. Ruimte voor toelichting: